

Hur en småbrukare hade det under 1800:talets senare hälft. Berättat av hemmansäg. Karl Persson/Karl Persson/i Fanthyttan. Persson föddes år 1860 i Fanthyttan och brukar alltjämt sin gård.

Perssons fader var bergsmannen Per Andersson, Fanthyttan. Andersson dog år 1914 i en ålder av 95 år. Trots benämningen "bergsmän" var han dock aldrig bergsman i gäng vanlig bemärkelse, utan var det en benämning, som torde ha gått i arv från hans förfäder.

Andersson ~~xxx~~ arbetade i ett 20 tal år, såsom bonddräng och samtidigt kolare. Persson berättar bl.a. att han på en gång kunde ha 12 st. 14 fannars milor tända på en gång och ensam om att sköta, riva m.m. ~~Det kunde gå så långt upp till hela 6 veckor innan han ibland kunde det hända att han låg hela 6 veckor i skogen på en gång, utan att någonsin~~ utan någon annan kontakt med folk ~~xxxxxxx~~ eller husbonde, annat än dengång ~~xxx~~ husbonden sände upp mat till honom.

Förhållandena för en mindre ~~småbrukare~~ jordbrukare under 1890:talet, var både strävsamt och bekymmersamt. Arbetsförtjänsterna voro små och ~~xxxxx~~ de livsförnödenheter man måste köpa stodo ganska högt i pris. En tunna råg till ex. kostade den tiden 12 riksdaler baco. i spannmål och då jordbruket ~~xxx~~ inte ~~gax~~ alltid, eller mera sällan, vad familjen behövde måste man köpa. ~~xxxxxxx~~

En sädeslag man odlade var också råg. Vetet kom långt senare till användning, både som odling och förbrukning. Vetet ansågs, och var väl också för de mindre jordbrukarna, en Vetebrödet var en lyxvara ~~xxxxxxx~~ sällsynthet, som man i enstaka fall, under ex. Jul och midsommar kunde få smaka ett par skivor av.

Persson har mycket gott minne av, nödåret 1868. Torkan och missväxten detta år lämnade inte ~~xxxx~~ Linds bergslag oberörd. Tvärtom, kunde inte ett kilo svenskt mjöl uppbringas för pengar, utan endast ryskt mjöl, som såldes i s.k. bastmattor ^{i en vikt} om 10 pund mattan. Vet ryska mjölet, som såldes här, lämnade mycket övrigt att önska, särskilt ifråga om kvaliteten.

Det fraktades ~~xxx~~ hit till Sverige sjöledes från någon rysk svartahavshamn och stora mängder av detsamma var sjöskadat och hopbrunnet i stora hårda klumpar, som man fick använda klubba och rent av, järnhammare för att slå sönder innan man kunde använda det. Rätt ofta voro också dessa hopbrunna mjölklimpar mögliga innuti. Men trots detta var rysk ~~xxx~~ mjölet välkommet och det gälde att "hålla sig framme" om man skulle få något med av det.

Som förut sagts, voro arbetsförtjänsterna, särskilt under 1860-70 talet synnerligen låga. Så berättas ~~xxx~~ Persson, att arbetarna på järnvägsbygget Ludvika-Frövi inte tjänade så på

ens tjänade så pass mycket, att det räckte till mat åt dem själva. Resultatet blev att engelsmännen, som byggde denna järnväg, hade svårt att få arbetsfolk.

Nur små arbetsförtjänsterna voro belyses av följande. När Guldsmedshyttans bruks nya hytta byggdes år 1869, uppgick arbetsförtjänsten pr dag 12 timmars arbetsdag för en fullgod, byggnadskunnig arbetare till 42 - 48 skilling. ~~Detta~~ Denna dagspenning gälde de högst betalda.

År 1871 inbröt äntligen "den gamla goda tiden". I ett slag steg arbetslönerna ända upp till 10-12 och 15 kr. pr dag samtidigt, som efterfrågan på arbetskraft ~~stark~~ ökades så starkt, att brist på sådan började göra sig gällande.

Den "gamla goda tiden" var liksom nu en konjunkturföretelse, som snart gick över och arbetslöshet och levnadsförhållanden stabiliserades åter vid en lägre nivå.

Fanthytteområdet, däri inberäknas Havsta och Limnäs, var sedan äldre tider känd för sina lim/kalksetna/fyndigheter. Limmet var oundgängligt för järnsmältningen vid hyttorna och då Fanthyttan låg väl till i transportväg för ex. Guldsmedshyttan m. fl. hyttor inom Linde socken, bröts denna i stor omfattning och kördes efter häst till respektive hyttor. Med denna "forkörning"/limkörning/fingo bönderna i trakten den välbehöfliga extra inkomsten.

Persson, såväl som Perssons fader Per Andersson, deltog ~~med~~ i denna limkörning, som företrädesvis gick till Guldsmedshyttans bruk. Limkörningen betalades efter centner/viktberäkningen under 1890 talet fram till början av 1900 talet. Priset pr centner var $3\frac{1}{2}$ öre och en for, d. v. s. hästlass uppgick till 20 centner och kördes tre foror pr dag, vilket gjorde en dagsförtjänst på kr 2:10 sammanlagt för häst och karl. Efterhand steg arbetsförtjänsten något, men upphörde körningen av limsten med häst i. o. m. att lastbilar övertog transporten.

Beträffande levnads-, ekonomiska och bostadsförhållandena inom Fanthyttans by under- och fram till 1800 talets slut voro de, som förut nämnts fattiga. Detta gäller i hög grad bostadshusen, som var gamla och i många fall nästan fallfärdiga.

Levnadsförhållandena var, vad det ang. den dagliga kosten, i huvudsak begränsad till potatis och sill samt någon gång en "smörklick" till brödet eller potatisen. Fläsket var också en åtrådd men sällsynt vara på den fattige småbondens bord. Priset för ett skålpund smör var 50 och 60 skilling och för fläsk omkring 40 och 50 skilling skålpundet.

Barnantalet pr familj höll sig i genomsnitt kring 5 och 7. Men det fanns undantagsfall med ända upp till 19 barn på en familj.

I övrigt kännetecknades det inbördes förhållandena mellan byborna, som gott

Familjen Per Andersson bestod av fem syskon, ~~majakar~~ alla pojkar och av vilka Persson är den ende överlevande.

Moderns namn var Maria/Maja/ Järnkviast död 1880 och fadern Andersson död 1910, 95 år gammal.